

DOKTORIVÄITEKIRI EESTI JA KATALOONIA KEELEPOLIITIKAST

Möödunud jõulude eel 22. detsembril 2010 väitles Josep Soler Carbonell Barcelona Ülikoolis doktoriks teemal „Keskmist mõõtu ja rahvusvaheliste keelte kontakt glokaalsel ajastul Kataloonias ja Eestis. Võrdlev sotsiolingvistiline analüüs” („Llengües mitjanes i llengües internacionals en contacte a Catalunya i Estònia en l'era glocal. Una anàlisi sociolingüística comparada”). Töö ise oli meie väitekirjadega võrreldes harjumatult mahukas, koos lisadega üle 700 lehekülje. Kaitsmine toimus katalaani, inglise ja eesti keeles, hispaania keeles ei kõlanud ühtki sõna. Viimast vaja ei läinud, sest kaitsmis komisjoni moodustasid katalaanid Emili Boix ja Joan Pujolar ning eestlane Mart Rannut, juhendajaks oli Albert Bastardas, samuti katalaan.

Kõigepealt uudissõnast *glokaalne* (*glocal*). See on mõne aasta vanune ja selle loojaks on katalaani professor Albert Bastardas. Sõna rõhutab **glo**baalse ja **lokaalse** keele kontakti, mille puhul kumbki ei mahu traditsioonilise vähemuskeele raamidesse. Töös vaadeldi kaht sarnases keelekontaktis olevat keelt – katalaani ja eesti keelt –, mille seisundi on võimuvahekorra muutus oluliselt positiivsemaks muutnud. Mõlemad on (kõnelejate arvult) keskmise suurusega keeled, mida ohustab rahvusvahelise levikuga tunduvalt suurem naaberkeel (vastavalt hispaania ja vene keel). XX sajandi teisel poolel olid mõlemad põlised keeled oma naaberkeele otsese surve all, mingeid õiguslikke kaitsemehhanisme ei olnud

(lubatud), sest valitses totalitaarne režiim (Kataloonias frankism, Eestis nõukogude võim). Seega oli neile keeltele ülalt ka staatuslik surve, millega kaasnes ulatuslik teiskeelsete kõnelejate sisseränne ning mille käigus sisetungiv keel võttis põliskeelelt ära keelevaldkondi ja keelefunktsioone. Võim mõjutab keeleolukorda nii ülalt formaalse otsustuse korras kui ka alt sisserännanute massi kaudu. Demokraatlik areng on toonud kaasa suveräänsuse suurenemise, kui Eestist sai iseseisev riik ja Katalooniast autonoomne territoorium ning mõlemad põliskeeled said ametliku staatuse, seadusliku kaitse kõikides olulistes keelevaldkondades. Keerulisse olukorda sattusid sisserännanud, kel seni oli puudunud motivatsioon kohalikku keelt omandada.

Samal ajal on eesti ja katalaani keelele erineva sõltumatusastme tõttu ka olulisi erisusi: kui Eesti on iseseisev riik, Euroopa Liidu ja NATO täieõiguslik liige, siis Kataloonia on siiski vaid suurendatud omavalitsusõigustega Hispaania provints. Eesti on juriidiliselt ükskeelne, Kataloonia kolmkeelne (katalaani, arani ja hispaania keel). Ka keeletüpoloogiliselt on situatsioon erinev: Kataloonias on kõik kolm ametliku keelt lähedased romaani keeled, mille kõnelejatele ei valmista teise keele mõistmine raskusi, eesti ja vene keel kuuluvad aga eri keelkondadesse ning teisest keelest arusaamine ei ole ilma õppimata võimalik. Erinevad ka kõnelejate arv ja osakaal: Kataloonias on põliskeele kõnelejaid üle kolme miljoni,

seega tunduvalt rohkem kui Eestis, kuid nad on jäänud arvulisse vähemuse erinevalt Eestist, kus eesti keele kõnelejate arv järjekindlalt tõuseb ning osakaal elanikkonnas kolmveerandile läheneb.

Niisiis ei saa kasutada harilikku enamuse (või põhivoolu) ning vähemuse skaalat, sest arvuliselt on vastavatel põlisaladel domineerinud põliselanikkond, kel on aga puudunud õigused. Tegemist on ebatraditsioonilise juhtumiga ning töös jälgitaksegi kahe konkureeriva keele koeksisteerimist ning kontaktide tagajärgi eri võimusi- tsoonides. Uuringus keskenduti nende keelekeskkondade eri keelerühmade käitumisele, ennekõike koeksisteerimisstrateegiatele ja nende mõjurit- tele. Vaadeldi ja analüüsiti keelekontaktis vastanduvate keelte kõnelejate keelelisi väärtushinnanguid (mis on rahvusvahelise keele väärtused, ennekõike vastavat keelt emakeelena kasutajate jaoks?), keelepoliitika mõju ja retseptiooni muukeelsete puhul ning nendega seotud ideoloogilist tausta.

Uuring viidi läbi aastatel 2008–2009 Tallinna ja Barcelona noorte hulgas. Rakendati nii kvalitatiivset (vaatlust, intervjuusid, fookusrühmi) kui ka kvantitatiivset meetodit (küsitlusi), viimast küll tagasihoidlikus ulatuses. Saadud tulemustest tasub esile tõsta, et üldjuhul puudub Kataloonias katalaani ja Eestis eesti keele õppimisele vastuseis. Kusjuures Eestis on see huvi suurem, seotud isikliku karjääri võimalustega, kuigi segatud teatava surve tajumisega (väidetavalt võimude liigne tähelepanu keeleõppimisele). See haakub kenasti sellega, et suurkeele kõnelejad kohaliku keele oskust stigmatiseerivad: eesti keelt saab kasutada ainult Eestis. Samal ajal rõhutasid vene keele kõnelejad oma emakeele plusse teabe hankimisel. See annab märku seni vinduvast staatuskonfliktist: vene keele kõnelejad ei taha eesti keele kõrgemat staatust Eestis aktsepteerida, üritades vägisi leida

põhjendusi, miks vene keel Eestis ikka veel olulisem peaks olema.

Eraldi tasub rõhutamist keele autentsusse ja puhtusse suhtumine. Siin oli Eesti ja Kataloonia erinevus suurim: Eestis jälgitakse hoolega keelepuhtust ning vastustatakse võõrapärasust ja aktsendiga rääkimist. Eestlaste puhul tuleb uurimuses esile kapseldumine oma kitsasse rahvuspõhisesse ühiskonda, kuhu eesti keelt oskavad muulased ei kipu sisse mahtuma. Soleri arvates see nähtus aja jooksul möödub, aga annab tunnistust veel mälus püsivast keerulisest möödanikust.

Töö autorit hämmastab uuringust ilmnev vene keele staatuse kiire langus eestlaste seas, kuigi vene keelt õpitakse koolides suures ulatuses. Integratsiooni pidurdab venekeelse elanikkonnaga seostuv minevik, mis oli täis kannatuse ja rõhumist, instrumentaalselt takistab vene keele omandamist inglise keele õpe, mis on vene keele teisele kohale surunud.

Avaliku ruumi keelekeskkonna muutus on Eestis ja Kataloonias ebastandardne. Protsess on siin harilikult ühesuunaline, kus hegemoniline rahvusvaheline keel aegamisi domineerima hakkab (vrd nt inglise keele võidukäiku Eestis). Eestis ja Kataloonias on toimunud vastupidine protsess, mis ei ole küll läinud libedalt ning kus koos muukeelsete kohanemisega on olnud vastasseisu ja võitlusi (nt ka praegune gümnaasiumide eestikeelsusega seonduv): oma emakeele staatuse allakäiku ei ole rahvusvahelise keele kõnelejad nõus alla neelama. Samal ajal koormab ametlikuks keeleks tõusnud keelte kõnelejad rahvusliku identiteedi ja emakeele seos, mis ei tunnusta eesti keelt teise keelena kõnelevate kaasmaalaste võrdväarsust, nähes selles ohtu nii oma keelele kui ka identiteedile. Lahenduseks oleks siin riigikeele tähenduse ümberkujundamine, nii et keel oleks avalikus ruumis kõikide jaoks ühtne neutraalne instrument.

Eesti puhul valitseb keelepoliitikas Katalooniast diametraalselt erinev olukord: probleeme on mõlemal maal, aga teadustasandil tegeldakse nendega sisuliselt vaid ühel maal. Millisel maal

oma keeleprobleemide jaoks ressursse uurimiseks ei leita ning süstemaatiliselt teadust ei tehta, jäägu lugeja nuputada.

MART RANNUT

EMAKEELE SELTSIS

27. aprillil 2011 toimus Tallinna Ülikoolis eripedagoogika teemaline kõnekoosolek.

Anna Maria Ülviste (TÜ) ettekanne „Ütluse pragmaatilise tähenduse mõistmine” käsitles toimetulekuõppe III kooliastme õpilaste kõnemõistmist. Et neil õpilastel on tunnetusprotsessid puudulikult arenenud, siis on ka kõne areng puudulik. Uurimistulemuste analüüsist selgus, et ligikaudu veerandil juhtudest ei suutnud õpilased tuletada ütluse mõistmiseks vajalikku teavet ei konteksti ega kogemuste põhjal. Seega peavad toimetulekuõppe õpilastele esitatakse tekstid olema lihtsa sõnastusega ning hargnema nii, et teksti mõistmine eeldaks võimalikult vähe tuletamist.

Piret Soodla (TLÜ) ettekanne „Eesti laste pildipõhised narratiivid keelepädevuse näitajana üleminekul lasteaiast kooli” tutvustas, kuidas kasutatakse neid narratiive hindamisvahendina 6–7 aasta vanuste eesti laste alakõne diagnostikas ning lugemisraskuste riskiga laste väljaselgitamisel. Teine eesmärk oli selgitada, missugusel viisil koostatud narratiivid võimaldavad prognoosida loetu mõistmise raskusi 1. klassi lõpus.

Mairi Männamaa (TÜ Kliinikum) ettekanne „Verbaalsete võimete hindamine mõistete äraarvamise testi näitel. Testi kasutamine erinevates kontekstides ja gruppides” põhines tema doktori-väitekirjal, mis keskendub õpiraskustega laste väljaselgitamise testi töökindluse ja sobivuse hindamisele. Testi kasutatakse nii individuaalselt kui ka rühma puhul.

31. mail toimus Tartu Ülikoolis kõnekoosolek „Keeltest, kohanemisest ja hoiakutest”. Kadri Sõrmuse (TÜ) ettekanne „Uusimmigrantõpilaste kohanemine eesti koolis” selgitas esmalt mõisteid *immigrantlapsed* ja *uusimmigrantlapsed* ning tutvustas koole, kus õpivad uusimmigrantlapsed, keda 2010. aasta novembri seisuga oli 141. Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie Inimesed toetab asjakohaste koolitustega nii emakeele- kui ka aineõpetajaid ja klasisjuhatajaid juba alates 2006. aastast.

Helena Sulkala (Oulu Ülikool) pidas ettekande „Läänemeresoome vähemuskeelte seisund koolinoorte pilguga”. Põhja-Rootsi idapiiril kõneldava *meänkeele* tulevikule keskendunud uurimustega seoses on esinejale silma torganud, et lapsed ja noored suhtuvad väga praktiliselt nii kodus kui ka koolis õpitud keeltesse. Eesti Instituudi toetusel kogus Helena Sulkala 2010. aasta sügisel materjali koolinoorte keelehoiakute kohta Lõuna-Eesti koolides. Selleks kasutati eesti, võru ja vene keelde tõlgitud samasugust ankeeti nagu Põhja-Rootsi uurimuste puhul. Küsitlusele vastas kokku 312 Võrumaa koolilast. Statistilised andmed näitavad, et Lõuna-Eesti koolinoored on üldiselt keeltest väga huvitatud ja tahavad neid osata veelgi rohkem. Ka vähemuskeelte oskust hinnatakse ja nende laiemat õpetamist soovitakse. Nii statistiline kui ka sisuline analüüs jätkub: kavas on võrrelda Lõuna-Eesti ja Põhja-Rootsi materjale.

Kadri Koreiniku (Võru Instituut) ettekande „Keeleideoloogiast ja oma

keelest” fookuses oli, kuidas eesti trüki-meedias keelt ja keelelisi praktikaid esitatakse. Esineja vaatles põgusalt, kuidas eesti keele ja Võru murde ohustatuse diskursustes, kus väljendatakse muret soovimatu keelemuutuse pärast, keelekujusid/keelelist käitumist esitatakse. Empiiriliste andmete põhjal võib kokkuvõtvalt nentida, et siin on iseloomulik taandatud agentsus, s.t keelt kujutatakse ette ilma inimesteta kui koodi, sümbolit. See omakorda võib keelemuutustes taandada inimeste rolli.

27. augustil pidas Emakeele Selts keelepäeva Ruhnu saarel. Esinesid Urmas Sutrop, Jüri Valge, Anu Haak ja Reili Argus. Seltsi esimees Helle Metslang tutvustas seltsi tegemisi ning kingituseks kaasatoodud trükiseid.

Urmas Sutrop (EKI) otsis oma ettekandes „Kui Eesti oli veel „saar”” vastust küsimustele, kunas ilmus Eesti maailmakaardile ning missugused on eesti keele varaseimad kirjalikud jäljed. Teise aastatuhande esimestel sajanditel pörkusid Läänemere ääres Hamburgi-Breemeni piiskopkonna ning Kiievi ortodoksi kiriku vastandlikud huvid, mis tõidki Eesti maailmakaardile. Eesti keele kõige vanemad kirjalikud jäljed on kroonikates ja kosmograafiates ning kaartidel kasutatud kohanimed. Vähemalt VIII sajandi keskpaigas kirjutatud iiri munga Feirgili kosmograafias on saared Taraconta ja Rifargica (Rifarrica, Riffarrica), mida seostatakse Eestiga. Rifargicat peetakse Rebala ~ Revala piirkonnaks ning Taracontat tõlgendatakse kui Taarakonda. Et Läänemere-äärne suhtlus toimus tollal ainult meritsi, siis peeti kõiki selle ääres paiknevaid kohti saarteks. Eesti oli veel Breemeni Aadama kroonikas „Hamburgi kiriku piiskoppide teod” (u 1075–1080) saar (Aestland insula). Sama traditsioon jätkub varajastel maailmakaartidel, mis kajastavad tollast maailmapilti ning muistseid veeteid: Eesti saared Taraconta ja Rifargica on nii nn

Sawley kaardil (u 1110) kui ka Herefordi kaardil (u 1300) Tanaise (Doni) jõe lähtest ida pool. Tanais oli tollal Euroopa piiriks. Ebstorfi maailmakaardil (u 1239–1250) paiknevad Riphargica ja Taraconta vastristitute saartena aga juba Euroopas Jeesuse parema kaitsva käe all Riia kõrval. Riia on paigutatud õigele kohale ja järgnevad tuntud kohanimed Semigallia, Curlant, Memel, Prucia. Muistse hõbevalge veeteede kajastusena paiknevad Volga jõe ääres nii Novgorod kui ka Kiiev. Jõe lätted on Taraconta saare kõrval. Kahjuks hävis kaart Teise maailmasõja ajal, kui liitlasväed pommitasid Hannoveri. Meie aja ja kultuuriloo jaoks ülioluline dokument on digiilmas taastatud vanade koopiate, fotode ja värvipigmentide põhjal. 1154. aastast pärit al-Idrisi maailmakaardil näidatud nimekuju QLWRY tuleks U. Sutropi arvates lugeda hoopis Koluvere või Kallavere.

Jüri Valge (Haridus- ja Teadusministeerium) esitas oma ettekande „Külv ja lõikus keelepõllul” algul kuulajatele sageli levinud väite, miks peaks eesti keele asi üldse igamehe asi olema, ja vastas sellele ise selgitusega: „Kui keelest mitte huvituda, siis peavad sellise suhtumise kinni maksma meie lapsed ja lapselapsed.” Tema ettekandes anti ülevaade eesti keele arengukavast kui tulevikku suunatud dokumendist.

Anu Haak (ES-i liige) kõneles Ruhnu kohanimedest. Nende analüüs põhines Herman Vendelli raamatul „Runömalet. Ljud-ock formlära samt ordbok” (Stockholm, 1882–1887; uuustrükk 1982) ja Gösta Franzeni raamatul „Runö ortnamn” (Uppsala, 1959). Viimane sisaldab umbes 1000 Ruhnu kohanime. Ruhnu nime päritolu on ebaselge: seda on seostatud läti sõnaga *ruonis* 'hüljes' ja eestirootsi sõnaga *runa* 'kult'. Saare asustuse moodustasid enne 1944. aastat 27 talu ja kirikumõis. Talunimed olid tavaliselt s-lõpulised (rootsi omastava lõpp), v.a siis, kui eesnimi on nimetavas s-lõpuline, nt *Anders, Klas*. Et ka eesti

keeles on kohanimed enamasti omastavas käändes, on rootsi keele omastavas vormis kohanimed pandud eesti keeles omakorda omastavasse käändesse, seega on tegemist topeltomastavaga. Enamasti on talunimed tulenenud kunagise peremehe eesnimest või lisanimest. Ettekanne käsitles ka saare eri paikade (neemede, maaninade, idaranniku) nimesid, millest suur osa on tulenenud eestirootsi sõnadest, nt *Kuunsi nina* (erts *Kunsudden*), *Stacknäs* (erts *Stacknes*, *stack* 'heinasaad'), *Pärsi nina* (erts *Pärsudden*, eesnimest *Pär*), *Holma nina* (erts *holma* 'laiud'), *Süstaku nina* (erts *Sjustacka* 'seitsme kuhja nina'), *Rinksu nina* (erts *Ringsudden* < ? ee *rink*, *rünk* või rts *ring* 'rõngas, võru', mis esineb paljudes kohanimedes), *Haubjerre* (Mellini kaardil 1798. a, rts

Högberget, erts *houbjere* 'kõrge mägi'), saare kõrgeim punkt *Basskiärre* (*Baschkiärre*, *Bastkärret* 'saunasoo').

Reili Argus (TLÜ) kinnitas oma ettekandes „Keelemure – keelerõõm”, et õnneks on tänapäeval rohkem keelerõõmu kui -muret. Rõõmustav on see, et üha rohkem materjale on kättesaadavad interneti kaudu. Samuti võib näha, et avalikus keeleruumis toimib omalaadne rahvatsensuur: keeleteemad lähevad inimestele korda. Murekohtadena nimetas ta nn lohelauseid ja info- ja uputamist, võõrmõjusid, kantseliiti, udutamist ja peenutsemist. Ettekandest sai ülevaate halbade võõrmõjudest, näiteks *poolt*-tarindist, *v*-kesksõna mallist, tarbetutest võõrsõnadest.

KILLU PALDROK

XLIV J. V. VESKI PÄEV

XLIV J. V. Veski päev „Eesti keele arengukavast ja Eesti keeltest” toimus 27. juunil Tartu Ülikoolis. Ettekandeid oli neli.

Jüri Valge (Haridus- ja Teadusministeerium) ütles oma ettekannet „Eesti keele arengukava esimene pool aastat” alustades, et veel ei ole ette näidata suuri saavutusi, kuid arengusuundadele saab osutada. Olulisim muutus on arengukava elluviimisseminarid, mille eesmärk on üldisi ülesandeid konkretiseerida ning need põhitäitjate vahel ära jagada. Lühikese ajaga on mõni kavandatud ülesanne juba täidetud: veebilehtede, kaubamärkide avaliku eksponeerimise, lepingute ja meediaväljaannete keeletarvitus on keelesaaduse uues versioonis kirjas nii, nagu arengukava ette näeb; samuti nõue, et poliitreklaam peab olema eestikeelne, ning alkoholiseaduse muudatus; täpselt on lahti kirjutatud Keeleinspektsiooni järelevalvapädevus ja tekitatud võimalus keeleepefirmade töö kontrollimi-

seks. Riigikogu eesti keelt tähtsustava põhiseadusemuudatuse mõju on tunda keelesaaduses ja selle rakendusaktides. Õigusloome alal tõstis ta esile eesti kirjakeele normi rakendamise määruse.

On fikseeritud kohustused anda 2013. aastal välja uus ÕS ja teha arengukava kehtivuse lõpuks internetis tasuta kättesaadavaks 3–5 sõnaraamatut, jätkata tasuta keelenõu andmist, avaldada 2015. aastal keelekorralduse käsiraamat ja 2017. aastal „Kirjakeele teataja III”. 2012. aastal ilmub koostöös Tartu keelehooldekeskusega valik ERR-i keelehooldeartikleist ja 2013. aastal nimede häälussõnastik, tänavu on tulemas keeletarvitus hea tava piirjooned ja fraseologismide kasutamise juhendid. Jätkub saade „Keelesõnum” ning on alanud koostöö ERR-iga, et alates järgmise aasta jaanuarist saata igal hommikul eetrise keeleklipp.

Eesti keele piirkondlike erikujude ja väliseestlaste eesti keele alal täidetakse kehtivaid ja jätkuvaid programme,

lisaks tihendatakse ajalehe *Uma Maa* ilmumist ja murdekeelsete raadiosaadete tegemist.

Alustatud on eesti keele akadeemiliste tervikkäsitluste koostamist (fonoloogia, sõnamoodustus, lauseõpetus). Keeletehnoloogia teema on jõudnud Haridus- ja Teadusministeeriumis tiptähelepanu alla.

Tõnu Tender (Haridus- ja Teadusministeerium) arutles oma ettekandes „Hunt lambanahas? Võõrkeeled eesti keele arengukavas” selle üle, kas võõrkeeled, nende oskamine ja kasutamine muudab eestlased vähem eestlasteks ning kas Eesti õigusaktid soodustavad eri võõrkeelte õppimist ning kasutamist.

Eesti keelepoliitikat on kujundanud arusaam, et rahvuse määrab keel. Seda kinnitab eesti keele käsitlemine seadusloomes: eesti keel on eesti identiteedi kandja ja Eesti (ainus) riigikeel, Eesti Vabariik peab põhiseaduse preambuli järgi tagama eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise läbi aegade.

Leidub nii poliitikuid kui ka lingviste, kelle arvates kujutab võõrkeelteoskus ja nende (eriti inglise keele) rohke kasutamine eesti keelele potentsiaalset ohtu.

Eesti keele arengustrateegia eesmärkideks on Eesti elanikkonna võõrkeeleõppe valikute mitmekesistamine ning keeleõppe taseme tõstmine. Koostatud on Eesti võõrkeelte strateegia aastani 2015 ning võõrkeelte strateegia rakenduskava aastateks 2009–2011 (<http://www.hm.ee/index.php?popup=download&id=8929>), A2, B1, B2 ning C1 taseme kirjeldused. Uues riiklikus õppekavas (2010) on nii eesti keele kui ka võõrkeelte õpetamine viidud kooskõlla Euroopa keeleõppe raamdokumendi põhimõtete (keeleoskustasemetega). Eestis on läbi viidud Euroopa Komisjoni algatatud Euroopa keeleoskuse uuring (tulemused selguvad 2012. aastal). Koostöös Euroopa Nõukogu ekspertidega on valminud Eesti keelehariduspoliitika ülevaade (2010/2011), mis on saadaval nii

EN-i keelepoliitika talituse kui ka Haridus- ja Teadusministeeriumi kodulehel.

Birute Klaas-Lang (TÜ) rõhutas oma ettekandes „Eesti keel ülikoolis ja teaduses”, et keelekõnelejad saavad end oma tuleviku suhtes turvaliselt tunda siis, kui selles keeles on võimalik omandada kõrgharidust. 2010/2011. õppeaastal õppis Eestis ülikoolides ja rakenduskõrgkoolides ligi 68 000 üliõpilast kas eesti, vene või inglise keeles ja on tähelepanuväärne, et eestikeelse ja mitte-eestikeelse õppe suhtarvud on viimase viie aasta jooksul jäänud samaks.

Tänapäeval otsitakse kõrghariduse arengus tasakaalu rahvusliku ja rahvusvahelise vahel, et tagada koolile ühelt poolt rahvusvaheline avatus ja nähtavus ning teiselt poolt säilitada ka eestikeelne õpe kõigil erialadel. Eesti kõrghariduse rahvusvahelistumise strateegia muudab doktoriõppe veel ingliskeelsemaks, veidi vähemal määral on ingliskeelsuse kasvu näha magistriõppes, kuid mõistlik tasakaal on seni säilinud. 2010/2011. õppeaastal võis tõdeda, et ükski õppekava ei olnud Eestis võõrkeelestunud.

Enamik teadlasi eelistab praegu publitseerida võõrkeeles. Missiooni- teadlike teadlaste eestikeelne toodang on paljuski nende n-ö eralõbu, mis akadeemilise tegevuse hindamisel arvesse ei lähe. Ka eesti keele alane uurimistöö on peamiselt artiklipõhine ja paljuski ingliskeelne, puudust tuntakse just mahukatest tervikkäsitlustest. Viimased kolm aastat on toonud kaasa Tartu Ülikoolis eestikeelsete doktoritööde hulga märkimisväärse vähenemise: näiteks 2010. aastal kaitstud töödest on alla 10 % eestikeelsed. Tartu Ülikool on võtnud vastu otsuse, et kõigil võõrkeelsetel doktoritöödel peab olema ammendav eestikeelne kokkuvõte.

Et tasakaalustada publikatsioonide ingliskeelsust ja vältida mõne eriala täielikku kadumist eestikeelsest kultuuriruumist, tuleb soodustada eesti-

keelset õpet ja kindlustada kõigil erialadel eestikeelsete õppekavade pakkumine.

Anna Verschik (TLÜ) selgitas oma ettekandes „Keelepoliitika ja „muulaste” hoiakud: mikrouurimus”, et tavapärased sotsioloogilised küsitlused rahvuse ja keele alusel ei pea paika ja et tegelikult on mitte-eestlased päris mitmekesine rühm. Kogu Baltikumis ja eriti Eestis on nn venekeelne kogukond väga kõrge astme üldistus, sest keelelised piirid ei lange alati kokku etniliste, sotsiaalsete jm piiridega. Ühtne keel, olgu vene või mõni muu, on Anna Verschiku sõnul näilikkus.

Et vastu võtta keelepoliitilisi otsuseid, tuleb hästi tunda neid, keda need puudutavad. Uurimismaterjali pakuvad siin venekeelsed blogid, mis on n-ö isiklik virtuaalne ruum, kus ei pruugi toimida niisugused piirangud nagu jututubades, foorumites ja mujal, peale keele on seal näha ka muid, keeleväliseid asju.

Pärast ettekandeid siirduti Raadi kalmistule, kus Reet Kasik kõneles J. V. Veski õppejõutööst ja tema jätkuvast mõjust filoloogidele tänapäevani välja.

KILLU PALDROK

LÜHIKROONIKA

- 3. novembril kaitses Külli Prillop Tartu Ülikoolis doktoritöö teemal „Optimaalsusteoreetiline käsitlus eesti keele fonoloogilisest kujunemisest”. Juhendajad olid Karl Pajusalu ja Külli Habicht (TÜ), oponent Eino Koponen (Kodumaa Keelte Uurimiskeskus, Soome).

- 4. novembril toimus Tallinna Ülikooli eesti keele ja kultuuri instituudis seitsmes muutuva keele päev. Ettekanetega esinesid Tartu Ülikooli ja Tallinna Ülikooli uurijad ning need olid jagunenud teemade alla, nagu „Keelesüsteemi analüütilisusest johtuvad arengud” (kaks sektsiooni), „Muutused eesti keele morfosüntaksis”, „Keelekontaktid ja keeleline teadlikkus”.

- 7. novembril kaitses Elena Ryabina Tartu Ülikoolis venekeelse doktoritöö „Põhivärvinimed permi keeltes”. Juhendaja oli Urmas Sutrop, oponent Anatoli Rakin (Venemaa TA Uurali osakond).

- 11. novembril korraldasid TÜ eesti ja üldkeeleteaduse instituut ning Emakeele Selts Tartus konverentsi „Eesti keel kõrgkoolis: viis aastat eesti keele suulise ja kirjaliku väljenduse õpet Tartu Ülikoolis”. Esinesid Birute Klaas-Lang, Martin Ehala, Kersti Lepajõe jpt.

Ettekannetele järgnes paneeldiskussioon, mida juhatas Martin Ehala.

- 14. novembril kaitses Pärtel Lippus Tartu Ülikoolis doktoritöö „The acoustic features and perception of the Estonian quantity system” („Eesti välte akustilised tunnused ja tajus”). Juhendaja oli Karl Pajusalu (TÜ), oponent Stefan Werner (Ida-Soome Ülikool).

- 14. novembril kaitses Lya Meister Tartu Ülikoolis doktoritöö „Eesti vokaaali- ja keeleteaduse vene emakeele keelejuhtide tajus ja häälduses. Eksperimentaalfoneetiline uurimus”. Juhendajad olid Karl Pajusalu (TÜ) ja Hille Pajupuu (EKI) ning oponent Kari Suomi (Oulu Ülikool).

- 15.–17. novembrini peeti Saka mõisas TÜ keeleteaduse, filosoofia ja semiootika doktorikooli sügiskooli, kus otsiti vastust küsimusele, milline on hea teadusartikkel. Sealsamas toimus 17.–19. novembrini ka III soome-eesti kognitiivse lingvistika konverents, mille põhirõhk oli soome-ugri keeltele. Peaesinejad olid Dirk Geeraerts (Leuveni Katoliiklik Ülikool, Belgia) ja Laura Janda (Tromsø Ülikool, Norra).

- 17. novembril korraldasid Tallinna Ülikooli eesti keele ja kultuuri instituut

di kirjandusteaduse osakond ja Kirjani-ke Liit Tallinnas Mats Traadi 75. sünnipäevale pühendatud kirjanduskonverentsi „Minge üles mägedele – Palanumäe romaan”. Esinesid Mart Velsker („Palanumäe lugu ja keele lugu”), Rein Veidemann („Mats Traadi tõde ja õigus”), Mari-Liis Tammiste („Palanumäele ja Palanumäelt, mõnest teekonnast romaanis „Minge üles mägedele”), Mati Hint („Ajaloolised isikud ja sündmused ilu- ja ajalookirjanduses. Rõngu vallavanem Johann Huik”), Jaanus Vaiksoo („Löhnv Palanumäe”) ja Tiina Kirss („Palanumäe ja Yoknapatawpha: maastik, lood ja nende inimesed”). Katkendeid romaanist esitasid Tallinna Linnateatri näitlejad.

- 18. novembril tähistati Tartu Ülikoolis kõnekoosolekuga „Paula Palmeos 100” kauaaegse TÜ soome keele õppejõu sünniaastapäeva. Ettekannetes vaadeldi Paula Palmeose erinevaid tegevusalasid: Tõnu Seilenthal rääkis temast ülikooli dotsendina, Jaan Õispuu karjala keele talletajana ja uurijana, Piret Norvik eesti murrete talletajana ja uurijana ning Marje Joalaid meenutas ühiseid Vepsa külades käimisi.

- 22. novembri folkloristide teisipäevaseminar Kirjandusmuuseumis oli pühendatud fraseologismide visualiseerimisele. Internetikeskkonnas levivad meeelahutusliku eesmärgiga demotivaatorid, mis ühendavad endas kujundliku keelekasutuse, visualiseerimise ja huumori. Anneli Baran tegi sissevaate selle ilmingu esinemisse Eesti näitel.

- 24. novembril Tartus toimunud Eesti Rahvaluule Seltsi ettekandekoosolekul esines Marju Kõivupuu ettekandega „Siirdeühiskonna siirderiitused”.

- 24. novembril toimus Tallinnas Underi ja Tuglase Kirjanduskeskuse seminar, kus Rein Undusk pidas kolmanda loengu infiniitsusest „Renessanss kultuuritüpoloogilisest aspektist”.

- 25. novembril korraldasid Tartu

Ülikool ja Emakeele Selts Tartus rahvusvahelise liivi aasta lõpetuseks konverentsi „Liivlased: Maa. Rahvas. Ajalugu”. Liivi keele ja kultuuri olukorrast tänapäeval kõnelesid Valts Ernštreits (TÜ, Liivi Kultuuri Keskus) ja Renäte Blumberga (Liivi Kultuuri Keskus). Liivi keele kontaktidest sõnavara põhjal rääkis Eberhard Winkler (Göttingeni Ülikool). Riho Grünthal (Helsingi Ülikool) arutles liivlaste ja liivi keele üle uue aja künnisel, Christopher Moseley (UCL School of Slavonic and East European Studies, University College, London) aga liivi keele kui Euroopa kõige ohustatuma keele üle.

- 25. novembril toimus Tartus Eesti Trükimuseumis Õpetatud Eesti Seltsi konverents „Kaks ilmumisjuubelit: ajaleht *Das Inland* – 175 ja „Kalevipoja” viimane vihik – 150”. Ettekannetega astusid üles Liina Lukas („Kohapärimuslik luule *Inlandis*”), Janet Laidla („Arheoloogiateated *Inlandis*”), Malle Salupere („Vene materjalid ja autorid *Inlandis*”), Mari-Ann Palm („F. R. Kreutzwaldi keelekasutusest *Inlandis*”), Kersti Taal („Õpetatud Eesti Seltsi tähtsaim väljanne „Kalevipoeg”) ja Lemmit Kaplinski („Õpetatud Eesti Seltsi trükiklišeid”).

- 29.–30. novembrini peeti Eesti Kirjandusmuuseumis rahvusvaheline eeposte uurimisele keskenduv sümposium „Traditsioonilised ja kirjanduslikud eeposed: tekstuaalsus, autorsus, identiteet”. Eesmärgiks oli paigutada meie rahvuseepos laiemasse konteksti. „Kalevipojast” lähtuvaid käsitlusi oli sümposiumil üle kümne, neid täiendasid ungari, soome, läti, setu, mordva, nanai, sori, serbia, khasi ja manipuri eeposte traditsiooni analüüsinäited. Plenaarettekannetega esinesid David Elton Gay (Bloomington, USA) ja Dmitri Funk (Moskva). Esinejaid oli USA-st, Venemaalt, Soomest, Lätist, Ungarist, Serbiast, Hollandist ja Indiast.